

УРОКИ УКРАЇНСЬКОЇ РЕВОЛЮЦІЇ 1917-1921 рр. В КОНТЕКСТІ АНТИБІЛЬШОВИЦЬКОГО РУХУ НА ХАРКІВЩИНІ (ДО 100-РІЧЧЯ ВАЛКІВСЬКОГО ПОВСТАННЯ)

Мотенко Я.В

*Національний технічний університет
«Харківський політехнічний інститут»,
м. Харків*

Сьогодні недостатньо дослідженим аспектом Української революції 1917–1921 рр. залишається парамілітарна активність селянства Харківської губернії. Метою пропонованої наукової розвідки є розкриття специфіки регіонального «уенерівського» антибільшовицького руху на прикладі його наймасштабнішого прояву – Валківського повстання 27.04–05.05.1920 р.

Протягом квітня-травня 1920 р. політика воєнного комунізму і оголошення екстреної мобілізації у зв'язку з початком радянсько-польської війни спровокували перехід селянства Харківщини до активного опору. Повстання охопило Валківський, Зміївський, Богодухівський і Харківський повіти. Центрами виступу стали села Високопільля і Ков'яги Валківського повіту. Організаторами були мешканці с. Високопільля – заможний селянин М. Жабовач, колишній офіцер армії Директорії Д. Шевченко і командир кавалерійського полку червоної армії С. Сорокін.

Повстанський штаб сформував «Український народний уряд» і висунув ультиматум Раднаркому УСРР, в якому вимагалось припинити воєнно-комуністичні заходи і надати незалежність Україні. Близько двох тисяч повстанців спробували заволодіти м. Валки, але марно. На початку травня 1920 р. каральна експедиція сил Південно-Західного фронту придушила повстання: ревтрибунал заарештував 200 чоловік, 29 з них було розстріляно.

Вивчення першоджерел дозволяє зробити наступні висновки:

1. Політичні амбіції лідерів повсталих абсолютно не відповідали їхнім можливостям. Спроба заручитися підтримкою РПАУ(м) як найближчого потенційного союзника виявилася невдалою.

2. Обрана тактика штурму м. Валки великою масою погано озброєних цивільних 28 квітня 1920 р. була хибною і призвела до невиправданих втрат (34 вбитих селянина, натомість червоноармійці втратили лише 2-х бійців).

3. Керівництво повстанців виявилось вразливим для агентури ВУНК. «Чекісти» завербували найбільш нестійких учасників виступу і за їх допомогою заарештували С. Сорокіна, що остаточно дезорганізувало сили заколотників.

Таким чином, брак адекватної оцінки реальної ситуації, відсутність контррозвідувальної роботи, ігнорування досвіду партизанської війни і нестача зброї виявилися суттєвими вадами «уенерівського» антибільшовицького руху Харківщини.